

УДК 378.147+37.018.43
DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.264-268

Староста Володимир Іванович
доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
volodymyr.starosta@uzhnu.edu.ua
http://orcid.org/0000-0002-5880-2482

ОЧНА ТА ЗАОЧНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНОГО, ЗМІШАНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПОГЛЯДИ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ВИКЛАДАЧІВ

Анотація. Актуальність проблеми зумовлена необхідністю пошуку співвідношення традиційного та дистанційного навчання для очної та заочної форми здобуття вищої освіти. Метою статті є дослідження поглядів студентів, аспірантів, викладачів щодо очної та заочної форми здобуття вищої освіти у контексті використання традиційного (аудиторного, віч-на-віч), змішаного та дистанційного навчання в умовах класичного університету. Методи дослідження: теоретичні – з метою огляду наукових праць, формулювання висновків проведеного дослідження тощо (аналіз і синтез, порівняння, узагальнення та ін.); емпіричні – розроблення питань та проведення онлайн опитування, педагогічне спостереження; математичні – для обробки отриманих результатів із використанням комп'ютерної програми IBM SPSS Statistics 23. Результати дослідження: проведено онлайн опитування 1373 респондентів у 2020 р. та 443 – у 2021 р. Студенти бакалаврату та магістратури однакового року опитування висловлюють подібні погляди щодо вибору моделі організації навчання для очної та заочної форми здобуття вищої освіти. Порівняння більшості інших груп респондентів показує статистично значущу відмінність ($p \leq 0,05$) у таких поглядах. В усіх випадках для заочної форми порівняно з очною респонденти пропонують більше використовувати змішане та дистанційне навчання.

Ключові слова: очна/заочна форма здобуття освіти, традиційне (аудиторне, віч-на-віч) навчання, змішане навчання, дистанційне навчання.

Вступ. Розвиток сучасної освіти зумовлений широким використанням інформаційно-комунікаційних технологій, які суттєво покращують умови викладання та учіння, а також контролюють результати навчання, наприклад: онлайн навчання [9], комп'ютерно орієнтоване тестування [4; 8] тощо. Як наслідок, традиційне аудиторне навчання віч-на-віч зазнає змін шляхом включення елементів дистанційного навчання онлайн (синхронне навчання) та офлайн (асинхронне навчання), тобто, набуває поширення змішане навчання [3]. Змішане навчання сприяє покращенню здобуття освіти, зростає кількість джерел інформації [6].

Суттєве прискорення розвитку змішаного навчання можемо спостерігати в останні роки через світову пандемію, а використання дистанційного навчання набуває ваги у теперішній час в умовах воєнного стану в Україні у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України. Дослідження показує, що очна та заочна форми здобуття вищої освіти є основними в Україні. Оскільки в сучасних умовах значного поширення набуває змішане навчання як інтеграція традиційного аудиторного та дистанційного навчання, відповідно теоретичне та практичне значення має пошук оптимального співвідношення між ними у випадку очної та заочної форми.

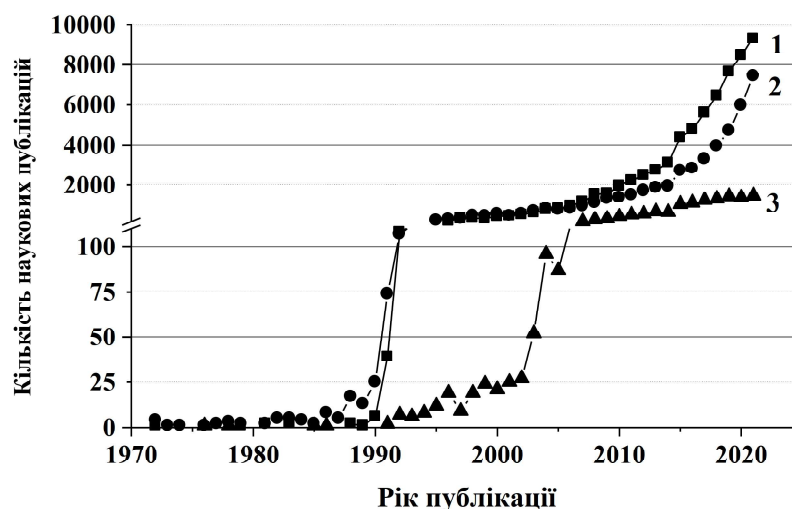

Рис. 1. Динаміка публікацій, згідно Web of Science (topic), в яких використано ключові поняття «face-to-face learning» (1), «distance learning» (2), «blended learning» (3).

Аналіз актуальних досліджень і публікацій з даної проблематики щодо вибору моделі організації навчання дає можливість виокремити ключові поняття, які найбільш часто використовують автори відповідних праць: «традиційне/аудиторне/віч-на-віч навчання (traditional/classroom/face-to-face learning/дали F2FL)», «змішане навчання (blended learning/дали BL)», «дистанційне навчання (distance learning/дали DL)» «онлайн навчання (online learning)», «електронне навчання (e-learning)», «комп'ютерно орієнтоване навчання (computer-based learning)» та інші. Наприклад, К.І. Spring, С.І. Graham [7] провели огляд праць щодо BL з семи різних регіонів світу, аби вивчити поширеність термінів *blended and/or hybrid* та суміжних. Вчені встановили, що для характеристики змішаного навчання спочатку використовували поняття «гібрид/hybrid», а термін «blended» почав поширюватися з 2003 р. і наразі є домінуючим.

На основі проведеного нами пошуку наукових праць за ключовими словами (F2FL, DL, BL) в системі Web of Science (topic, searches title, abstract, author keywords) за період 1972-2021 (до 06.02.2022) нами

виявлено (рис. 1), що упродовж 1972-2021 рр. увага науковців більше спрямована на дослідження F2FL (крива 1) та DL (крива 2), а BL приділяється менше уваги. Наприклад, станом на 06.02.2022 70672 праць присвячено F2FL (<https://cutt.ly/XDqjdLa>), 51678 праць – DL (<https://cutt.ly/bDqjZ8Q>); 13416 – BL (<https://cutt.ly/TDqjMsg>). На початку 90-х років суттєво зростає увага дослідників до проблематики F2FL і DL, а на початку 2000-х років до BL.

Згідно [1, с. 22], дистанційні (або онлайн) технології є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу як у змішаному навчанні, так і в дистанційному. В дистанційному навчанні опосередкована взаємодія суб'єктів засобами онлайн-технологій є визначальною. Змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн-технологіями спирається також і на безпосередню взаємодію між студентами та викладачами в аудиторії. У табл. 1 наведено основні моделі організації навчання залежно від онлайн складової на прикладі класифікації навчальних курсів, які узагальнили І.Е. Allen, J. Seaman [2].

Таблиця 1.

Класифікація навчальних курсів залежно від обсягу онлайн змісту

Обсяг онлайн змісту, у %	Тип курсу	Характеристика
0	Традиційний (Traditional)	F2FL в усній або письмовій формі, інформаційно-комунікаційні технології не використовуються, асинхронна взаємодія відсутня
1-29	Веб допоміжний (Web Facilitated)	F2FL з використанням веб-технологій для полегшення навчання (система управління курсом, веб-сторінки для публікації навчальної програми, завдань тощо)
30-79	Змішаний / гібридний (Blended/Hybrid)	Поєднання онлайн навчання та F2FL
80+	Онлайн (Online)	Переважно або повністю має місце онлайн навчання; F2FL використовується в окремих випадках

В умовах пандемії Covid-19 багато закладів освіти використовують дистанційне навчання, аби зберегти професійну підготовку. Вчені S. Flynn, J. Collins, L. Malone [5] описують досвід організації заочної форми здобуття освіти в Технологічному інституті в Ірландії, а також підкреслюють необхідність урахування поглядів студентів щодо проблем і можливостей дистанційного навчання.

Отже, зазначені вище моделі навчання залежно від онлайн складової можна розглядати у контексті **невирішеної раніше частини загальної проблеми пошуку** співвідношення традиційного та дистанційного навчання під час організації очної та заочної форми здобуття освіти у вищій школі.

Метою статті є дослідження поглядів студентів, аспірантів, викладачів щодо організації очної та заочної форми здобуття освіти у контексті використання традиційного (аудиторного, віч-на-віч), змішаного та дистанційного навчання в умовах класичного університету.

Завдання дослідження: з'ясувати стан проблеми співвідношення традиційного (аудиторного, віч-на-віч), змішаного та дистанційного навчання в наукових джерелах (наведено вище); провести опитування учасників освітнього процесу в державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (далі УжНУ), аби виявити їх погляди щодо організації очної та заочної форми здобуття освіти у контексті використання традиційного (аудиторного, віч-на-віч), змішаного та дистанційного навчання.

Методи дослідження: теоретичні – з метою огляду наукових праць, формулювання висновків проведеного дослідження тощо (аналіз і синтез, порівняння, узагальнення та ін.); емпіричні – розроблення питань та проведення онлайн опитування, педагогічне спостереження; математичні – для обробки отриманих результатів із використанням комп'ютерної програми IBM SPSS Statistics 23.

Виклад основного матеріалу. Емпіричне дослідження проводили на базі УжНУ. Використовували авторську анкету «Ставлення до дистанційного навчання». До опитування у 2020 р. долучилися 1373 респонденти, з них 1071 студентів, 140 аспірантів, 172 викладачі університету; у 2021 р. – 443 студенти. Онлайн опитування учасників освітнього процесу крім автора проводили магістранти та аспіранти під час виконання навчально-дослідницьких завдань, а отримані результати аналізували під час практичних занять. Результати опитування респондентів наведено на рис. 2.

Позначення: Вс і Mgr – відповідно студенти бакалаврату і магістратури, PhDSt (PhD students) – аспіранти, HST (high school teachers) – викладачі вищої школи; 2020 і 2021 – роки проведення опитування; FTL (full-time learning) – очна форма навчання; PTL (part-time learning) – заочна форма навчання.

З метою порівняння отриманих даних для різних вибірок респондентів використано χ^2 -критерій. Під час розрахунку об'єднано відповіді на питання 2-4, які стосуються змішаного навчання. Таким чином, порівнювали три позиції – F2FL (1), BL (2-4), DL

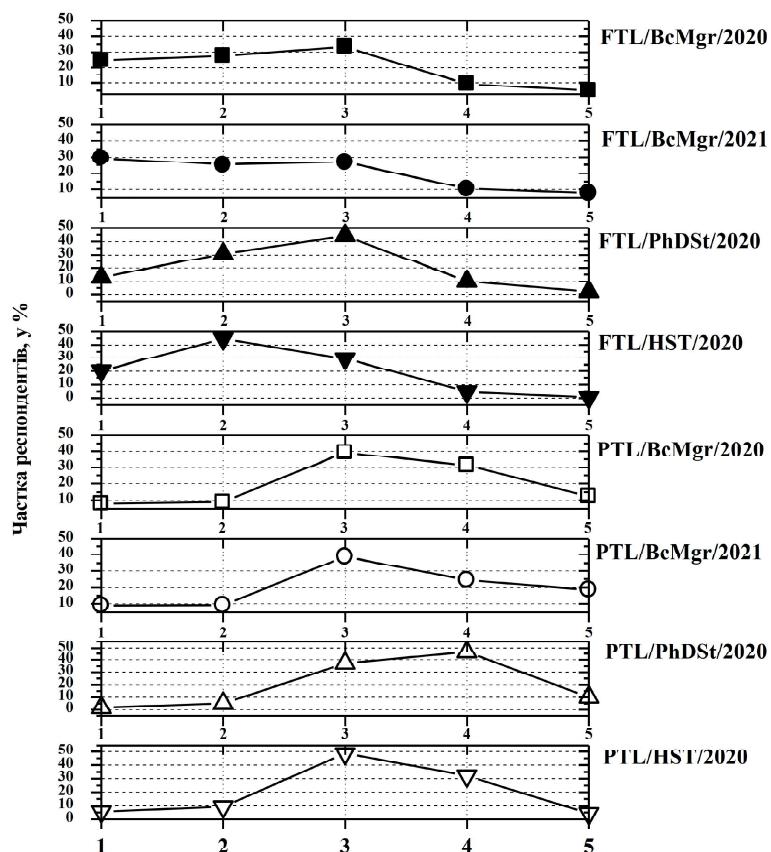

Рис. 2. Відповіді респондентів на питання анкети «Яке поєднання моделей навчання, на Вашу думку, має бути у вищій школі для очної (заочної) форми навчання/здобуття освіти?». Відповідь за п'ятибальною шкалою: 1 (традиційне аудиторне навчання); 2 (переважно традиційне аудиторне навчання); 3 (наполовину); 4 (переважно дистанційне навчання); 5 (дистанційне навчання).

(5). При 95% довірчій ймовірності ($p \leq 0,05$) критичне значення $\chi^2(q = 3 - 1 = 2)$ рівне 5,99. Приймали нульову гіпотезу, згідно якої розходження між вибірками може зумовлюватися випадковими причинами,

тобто вибірки приблизно однакові за отриманими групами показників обрання моделі організації навчання F2FL, BL чи DL у вищій школі.

Розглянемо отримані результати (табл. 2).

Таблиця 2.

Результати статистичного аналізу

№ з/п	Порівнювані вибірки: форма організації навчання/респонденти/рік	χ^2 -критерій (емпіричне значення)
1	FTL/Вс/2020 - FTL/Mgr/2020	4,42
2	FTL/Вс/2021 - FTL/Mgr/2021	1,58
3	FTL/ВсMgr/2020 - FTL/PhDSt/2020	13,45
4	FTL/ВсMgr/2020 - FTL/HST/2020	9,37
5	FTL/PhDSt/2020 - FTL/HST/2020	4,35
6	PTL/Вс/2020 - PTL/Mgr/2020	1,62
7	PTL/Вс/2021 - PTL/Mgr/2021	2,19
8	PTL/ВсMgr/2020 - PTL/PhDSt/2020	9,27
9	PTL/ВсMgr/2020 - PTL/HST/2020	11,19
10	PTL/PhDSt/2020 - PTL/HST/2020	7,02
11	FTL/ВсMgr/2020 - PTL/ВсMgr/2020	132,69
12	FTL/ВсMgr/2021 - PTL/ВсMgr/2021	69,61
13	FTL/PhDSt/2020 - PTL/PhDSt/2020	20,02
14	FTL/HST/2020 - PTL/HST/2020	19,91
15	FTL/ВсMgr/2020 - FTL/ВсMgr/2021	9,70
16	PTL/ВсMgr/2020 - PTL/ВсMgr/2021	10,60

Для груп Вс/Мгр щодо FTL та PTL емпіричні значення χ^2 -критерію 4,42 і 1,62 відповідно для 2020 р. та 1,58 і 2,19 для 2021 р. (табл. 2, п. 1,2,6,7). Таким чином, нульова гіпотеза приймається, достовірність подібності характеристик порівнюваних вибірок Вс/Мгр згідно статистичного χ^2 -критерію дорівнює 95%, тобто, статистично значущих відмінностей нема. Подібні погляди виявлено також у аспірантів та викладачів FTL/PhDSt/2020 - FTL/HST/2020 щодо FTL (п. 5). У всіх інших випадках порівняння окремих груп респондентів розрахунки показують статистично значущі відмінності (табл. 2). Якщо аналізувати погляди студентів однієї і тієї ж вибірки у випадку порівняння FTL та PTL, то отримуємо емпіричні значення критерію χ^2 , які значно перевищують критичні, наприклад, для ВсМгр2020 (132,69), ВсМгр2021 (69,61). Для організації FTL 24,8% студентів ВсМгр2020 пропонують використовувати тільки традиційне аудиторне навчання, 4,9% тільки дистанційне, 70,3% – змішане навчання; відповідно опитування 2021 р. показало аналогічні погляди у 29,3%, 7,9% та 62,8% студентів ВсМгр2021 відповідно. Щодо організації PTL: 8,0% студентів ВсМгр2020 за традиційне аудиторне навчання, 12,4% – дистанційне, 79,6% – змішане навчання. Опитування 2021 р. показало аналогічні погляди у 9,0%, 18,5% та 72,5% студентів ВсМгр2021 відповідно.

У аспірантів та викладачів повторюються виявлені вище полярні погляди щодо організації FTL і PTL, оскільки 20,3% респондентів-викладачів тільки за

аудиторне навчання в умовах FTL, лише 0,6% – за дистанційне; для PTL – 5,6% за аудиторне і 4,3% за дистанційне навчання, всі інші – за змішане навчання. 12,9% опитаних респондентів аспірантури вважають за доцільне використовувати аудиторне навчання для FTL, 2,1% – дистанційне; у випадку організації PTL аудиторне навчання рекомендують використовувати 1,4% аспірантів, дистанційне – 10,0%, всі інші – змішане навчання. Отже, маємо статистично значущі відмінності у поглядах респондентів щодо організації FTL та PTL у контексті онлайн складової.

Висновки. Таким чином, змішане навчання як поєднання традиційного аудиторного та дистанційного навчання набуває поширення у закладах вищої освіти. Студенти бакалаврату та магістратури однакового року опитування висловлюють подібні погляди щодо вибору моделі організації навчання для очної та заочної форми здобуття вищої освіти. Порівняння більшості інших груп респондентів показує статистично значущу відмінність ($p \leq 0,05$) у таких поглядах. В усіх випадках для заочної форми порівняно з очною респонденти пропонують більше використовувати змішане та дистанційне навчання.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку, з нашого погляду, доцільно спрямувати на подальший аналіз чинників вибору оптимальної моделі навчання у вищій школі (мотивація, психологічна комфортність, ефективність навчання, варіанти змішування тощо).

Список використаної літератури

1. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. О. Бершадська, Ю. Зубань, О. Іларіонов та ін. МОН, 2020. 58 с.
2. Allen I.E., Seaman, J. *Changing course: Ten years of tracking online education in the United States*. Babson Park, MA: Babson Survey Research Group and Quahog Research Group, 2013. 47 p.
3. Byrnes R., Ellis A. The prevalence and characteristics of online assessment in Australian universities. *Australasian Journal of Educational Technology*. 2006. Vol.22, no.1. P.104-125.
4. Ebrahimi M.R., Toroujeni S.M.H., Shahbazi V. Score Equivalence, Gender Difference, and Testing Mode Preference in a Comparative Study between Computer-Based Testing and Paper-Based Testing. *International journal of emerging technologies in learning*. 2019. Vol. 14, N 7. P.128-143.
5. Flynn S., Collins J., Malone L. Pandemic pedagogies: the impact of ERT on part-time learners in Ireland. *International Journal of Lifelong Education* URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000740091100001>. (дата звернення 17.02.2022)
6. Li-Ling Hsu. Blended learning in ethics education: A survey of nursing students. *Nursing ethics*. 2011. Vol. 18, N 3. P. 418-430.
7. Spring K.J., Graham C.R. Thematic patterns in international blended learning literature, research, practices, and terminology. *Online Learning*. 2017. Vol. 21, N 4. P.337-361.
8. Starosta V.I. Postgraduate students' attitude towards computer-based testing of learning results. *Information Technologies and Learning Tools*. 2021. Vol. 82, N 2. P.215-230.
9. Theory and practice of online learning / edited by T.Anderson. 2nd ed. Athabasca University: AU Press, 2008. 484 p.

References

1. Bershadaska, O., Zuban, Yu., Ilarionov, O., et al. (Eds.). (2020). Rekomendatsii shchodo vprovadzhennia zmishanoho navchannia u zakladakh fakhovoi peredvyshchoi ta vyshchoi osvity [Recommendations for the introduction of blended learning in institutions of professional higher and higher education]. Ministry of Education and Science of Ukraine. [in Ukrainian].
2. Allen, I.E., & Seaman, J. (2013). *Changing course: Ten years of tracking online education in the United States*. Babson Survey Research Group and Quahog Research Group.
3. Byrnes, R., & Ellis, A. (2006). The prevalence and characteristics of online assessment in Australian universities, *Australasian Journal of Educational Technology*, 22(1), 104-125.
4. Ebrahimi, M.R., Toroujeni, S.M.H., & Shahbazi, V. (2019). Score Equivalence, Gender Difference, and Testing Mode Preference in a Comparative Study between Computer-Based Testing and Paper-Based Testing. *International journal of emerging technologies in learning*, 14(7), 128-143.
5. Flynn, S., Collins, J., & Malone, L. (2022). Pandemic pedagogies: the impact of ERT on part-time learners in Ireland. *International Journal of Lifelong Education*. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000740091100001>
6. Li-Ling Hsu (2011). Blended learning in ethics education: A survey of nursing students. *Nursing ethics*, 18(3), 418-430.
7. Spring, K.J., & Graham, C.R. (2017). Thematic patterns in international blended learning literature, research, practices, and terminology. *Online Learning*, 21(4), 337-361.
8. Starosta, V.I. (2021). Postgraduate students' attitude towards computer-based testing of learning results. *Information Technologies and Learning Tools*, 82(2), 215-230. [in Ukrainian].
9. Anderson, T. (ed.). (2008). *Theory and practice of online learning*. 2nd ed. AU Press.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2022 р.
Стаття прийнята до друку 04.04.2022 р.

Starosta Volodymyr

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

FULL-TIME AND PART-TIME EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE USE OF TRADITIONAL, BLENDED AND DISTANCE LEARNING: VIEWS OF STUDENTS, PHD STUDENTS, UNIVERSITY TEACHERS

Abstract. The urgency of the problem is due to the need to find the ratio of traditional and distance learning during the organization of full-time and part-time education. The purpose of the article is to study the views of bachelor and master students, PhD students, high school teachers on the organization of full-time and part-time education in the context of traditional (classroom, face-to-face), blended and distance learning in a classical university. Research methods: theoretical - in order to review scientific papers, formulating the conclusions of the study, etc. (analysis and synthesis, comparison, generalization, etc.); empirical - developing questions and conducting online surveys, pedagogical observation; mathematical - to process the results using the computer program IBM SPSS Statistics 23. The results of the study: we conducted an online survey of 1373 respondents in 2020 and 443 - in 2021. Online survey shows that respondents (in %, respectively bachelor and master students, PhD students, high school teachers) choose the following models of learning organization: full-time education - traditional (classroom, face-to-face) 24,8-29,3%, 12,9%, 20,3%; distance 4,9-7,9%, 2,1%, 0,6%; blended – 62,8-70,3%, 85,0%, 79,1%; part-time education: traditional (classroom, face-to-face) – 8,0-9,0%, 1,4%, 5,6%; distance – 12,4-18,5%; 10,0%, 4,3%; blended – 72,5-79,6%, 88,6%, 90,1%. Bachelor and master students of the same year of the survey express similar views on the choice of learning model for both full-time and part-time education. At the same time, a comparison of most other groups of respondents shows a statistically significant difference ($p \leq 0,05$) in such views. Respondents suggest more use of blended and distance learning in all cases, for part-time compared to full-time education.

Key words: full-time education, part-time education, traditional (classroom, face-to-face) learning, blended learning, distance learning.